

Door sommigen verguisd, door anderen aanbeden. Louis le Roy, idealist te Oranjewoud, gaat onverdroten voort. Met het ventileren van zijn eigen ideeën over wonen. Over landschapsinrichting en architectuur. Zijn denken komt 'wild' over. Autoriteiten gaan soms met hem in zee en haken bijna even vaak weer af. Omdat ze zijn werkwijze niet aan kunnen of als een bedreiging zien. Le Roy heeft het moeilijk, lijkt over te komen als een excentriek mens. Maar bovenal: hij is een doorzetter. Als een van zijn creaties wordt vernield, begint hij rustig opnieuw.

Halbe Hettema

De eco-kathedraal bij Mildam. Puin wordt omgevormd tot een terras. (Foto Jan de Vries)

Zijn tuinen werden in de jaren zeventig een begrip. De van huis uit als kunsthistoricus opgeleide Amsterdammer ging zich in 1965 in Friesland toeleggen op ruimtelijke vormgeving. Op de inrichting van wat hij onder een 'habitat' verstaat, een woongebied van een leefgemeenschap. In Heerenveen kreeg hij de kans een zone langs de Kennedylaan naar zijn inzichten in te richten. Hij schreef een boek: *Natuur uitschakelen, natuur inschakelen*. Indruisend tegen de bestaande ideeën. De werkwijze van plantsoenendiensten was en bleef een schrikbeeld voor Le Roy. Hij verafschuwt het strakke indelen van hoekjes stad voor openbaar groen. „Tegennatuurlijk”, zo luidt zijn oordeel.

De Kennedylaan mocht zich verheugen in een enorme belangstelling. Ook de Regenboogkerk in Leeuwarden leek een succes te worden. Kerkgangers en omwonenden werden op de grond rond het gebouw losgelaten en konden er doen en laten wat ze wilden. In de Groninger stadswijk Lewenborg kwam een nog groter project. Zesentwintig hectare grond tussen de bebouwing door werd vrij gebied. Bewoners konden het naar eigen inzicht en samen met anderen inrichten. Een succes. Ook financieel. Le Roy: „De normale aanleg zou anderhalf miljoen gulden kosten. Per jaar zou dan nog tachtigduizend gulden besteed kunnen worden aan onderhoud. Die anderhalf miljoen heb ik aan de gemeente teruggegeven. Die had ik niet nodig.”

Uiteindelijk werkte Le Roy in Groningen met 35 groepen. Zijn werkwijze sloeg aan en dat betekende direct het einde van het project. „Het was een te groot succes”, zo zegt de initiatiefnemer nu. „Als reden voor het beëindigen van het project gaf wethouder Ypke Gietema aan dat er uit alle wijken van de stad aanvragen kwamen om het net zo als in Lewenborg te doen.” Dat ging het stadsbestuur te ver. „U begrijpt dat we dat nooit aankunnen”, zo vertelde Gietema aan Le Roy. Hij begrijpt het echter niet. Het begon er in Groningen eindelijk op te lijken.

Hubo-bouwpakket

„De mens moet zijn natuurlijke potentie kwijt kunnen”, zo denkt Le Roy. Iedere timmerman kan een huis bouwen. Vier muren en een dak er op. Dat is geen kunst. Een architect kan zich beperken

Louis le Roy: idealist. (Foto Johan Witteveen)

tot paleizen, kerken en andere grote creaties. En ook wat het groen betreft, moet de gewone burger niet worden gebruikt als een slaaf. „Geef ze niet een tuintje waar ze alleen wat onkruid mogen wieden. Geef ze de ruimte, laat ze hun eigen gang gaan met hun eigen inspiratie.” De mens moet volgens Le Roy op een natuurlijke wijze kunnen

functioneren. Daar zullen bestaande structuren voor moeten vallen. Een plantsoendienst mag niet in paniek raken als er dan iemand ergens een appelboompje plant.

Vier muren

De mensen die er voor hebben gestudeerd kunnen zich beperken

Herkenbare ideeën rond zijn woning in Oranjewoud. (Foto Jan de Vries)

Herkenbare ideeën rond zijn woning in Oranjewoud. (Foto Jan de Vries)

Louis le Roy en de eco-kathedraal

het hele land klagen over verhoging van budgetten, denkt de Oranjewoudster dat de tijd rijp is voor een ommekeer. In plaats van het ach en wee gekreun zou de hele filosofie omgegooid moeten worden. Dat geldt overigens niet alleen voor groenbeheerders, maar ook voor architecten. Zonder zelf alles in eigen hand te nemen, zouden ze hun know how ter beschikking moeten stellen aan de bewoners.

De wilde tuin, het stokpaardje van Le Roy, is een wezenlijk onderdeel van het ideaalbeeld dat de kunsthistoricus voor ogen heeft. Maar dan wel echt wild, in de ruimste zin van het woord. Gericht op een climax, geheel volgens de weg van de evolutie. Onkruidtrekkers die op een gegeven moment vinden dat er nodig ingegrepen moet worden, zijn niet welkom. Zo is de tuin aan de Kennedylaan volgens de ontwerper bedorven. Hij trekt zijn handen er van af. Hij wenst het geen Le Roy-creatie meer te noemen.

Ook in Parijs, Hamburg en Bremen zijn er projecten geweest. De Oranjewoudster heeft dus internationale bekendheid verworven, maar dat wil volgens hem nog niet zeggen dat hij als 'profeet' over de grens meer wordt geerd dan in eigen land. „Het is in feite overal gelijk. Je wordt in het gebouw toegelaten, maar op een gegeven moment, op een bepaald niveau, mag je niet verder. Dan blijven de deuren dicht. Op de begane grond horen ze jouw ideeën aan, zodat ze naar buiten toe kunnen zeggen dat ze open staan voor alle nieuwe ontwikkelingen. Misschien kom je dan nog een stapje verder, tot de volgende verdieping. Als de veranderingen te ingrijpend worden, voelen de betrokkenen zich bedreigd. Dan gaan de deuren dicht en kom je niet verder.”

In het Westduitse Oberhausen lijkt Le Roy nu wel wat van de grond te krijgen. Hij heeft daar een open ruimte van tweehonderd hectare tot zijn beschikking, dwars door de stad, om er zijn ideeën op los te laten. Hij spreekt van het creëren van een ecologische kathedraal. Voor het bereiken van zijn doel, gaat hij uit van een aantal stellingen.

Energie

Om te kijken of de stad een natuurlijke gemeenschap is voor de mens, moet niet op een rijtje worden gezet hoeveel stedelijk groen in een stad verpakt zit, of hoeveel vogeltes er nog vliegen. Gekeken moet worden naar de energie die nodig is om zo'n stedelijke samenleving te laten functioneren. „Wanneer deze samenleving afhankelijk is van energietoever van buitenaf, dan hebben we te maken met een kunstmatig ecosysteem”, aldus Le Roy.

Hij vervolgt: „De kunstmatige ecosystemen van nu zijn het produkt van technocraten. Omdat alles van de energie van buiten afhankelijk is, zijn grote steden zeer kwetsbaar. De problemen zullen in de komende tien a twintig jaar alarmerend worden, omdat de steden zich zeer snel verdichten en de migratie toeneemt. We zullen terug moeten naar bouwprocessen in natuurlijke zin, die zich aanpassen aan levensprocessen. Dat betekent dat we de factor tijd meer ruimte zullen moeten geven. Ecologisch denken is denken in tijd. Een samenleving moet gebouwd worden met mensen en gedurende het leven van mensen.”

Le Roy wil uitgaan van de mens (en niet van de wetgeving die mensen in systemen dwingt) en van de factor tijd, waarbij hij stelt dat een woonwijk nooit klaar is. Zo kan de weg vrij worden gemaakt voor de mensen om zich binnen het woonmilieu thuis te voelen. Als er dan problemen zijn, staan er specialisten klaar uit de plantsoenen- en architectensector om hulp te bieden. Zo wordt het een leerproces van beide kanten, aldus de Oranjewoudster. Variatie en dergelijke visie is hij in Oberhausen aan de slag gegaan.

Daar beschouwt hij de hele open ruimte als een eenheid, die op basis van krachten, van potentie, wordt ontwikkeld. De

stad als krachtcentrale. Met kunstenaars, architecten, hoveniers en alle anderen als medewerkers. „Op die manier kunnen we er vooruit tot ver na het jaar 2000, wellicht tot aan het jaar 2500”, zo denkt Le Roy.

'Zo maar een parkje hier en een tuintje daar is niet genoeg'

Hij beschikt zelf over een eekathedraal in het klein. Bij Mildam heeft hij een terrein van drie hectare. Twintig jaar geleden bouwde hij er eigenhandig een huis („Gewoon vier muren met een dak, heel simpel...”) en volgens eigen inzichten richt hij het gebied in. Gebiologeerd als hij is door steen, laat hij de gemeente Heerenveen er wekelijks vrachtwagens vol puingen storten. Daar mee gaat hij aan de slag. Steen voor steen pakt hij op, sorteert en creëert.

Volwassen aanblik

Er worden kaden opgeworpen, niveaoverschillen gemaakt, paden aangelegd. Bomen en struiken die twintig jaar geleden werden aangeplant, tonen nu al een volwassen aanblik. Een bos om in te verdwalen, met kunstwerken opgebouwd uit brokken beton en puin. Met trottoirranden en rioolputten als onderdelen van zithoeken. Een terras is zodanig creëerd dat de doorzichtlijken functioneel zijn.

De bomen zien er gezond uit. Hazelnooten liggen hier en daar op de bodem. Roodblijvende kastanjes staan er prachtig bij. Hulst vormt een prachtige volle tweede laag. De natuur gaat er zijn gang en redt zichzelf. Als Le Roy hier en daar eens wat kapt, laat hij het afval laag niet gebruikt het voor een als beplanting. Het verrottingsproces kan zijn gang gaan. Dode takken zijn binnen een paar jaar verdwenen en de bodem wordt er alleen maar voedzamer door.

„Wild” blijft het sleutelwoord. Le Roy: „Je zo't het de kant zonder ook maar ergens een ploeg in te zetten, zo moet open weiland bomen en struiken planten. De natuur redt zichzelf. Alles is kerntuinen. Van zure regen heb ik er geen last. De paar eeuwen die hier twintig jaar geleden al stonden, zo niet nu veel beter als voor ons zijn.” Het zijn kerntuinen, maar de de mens laat van alles met over zure regen gaat, zo vindt Le Roy: „Ze blijven handlen, maar ze blijven maar tegen haardhout kappen en zo kunnen de trage heeren wouden. Zo is het geen wonder dat het mis gaat.”

De creatuur bij Mildam turt welig voort. Zonder te veel ingrepen. De man a'inter het idee: „Hier zie je ook dat het een misvatting is om te denken dat je niks kunt laten gaan.” Een voorbeeld er ligt nog een stukje weiland waar in twintig jaar niks aan is gedaan. Er is niet gemaaid, er is niet gemaaid en er is niet bemest. Het heeft bepaald niet geresulteerd in een groot brandnetelveld, zoals boze tongen van voerspelers zouden beweren. Le Roy: „Het doet er prachtig bij, met een rijke variatie aan begroeting.”

Hier gebeurt wat de Oranjewoudster bedoelt met evolutie. Een niet of nauwelijks voorspelbare loop van de natuur. Op kleine schaal weliswaar, maar het maakt Le Roy duidelijk dat er in het groot zeker ook het een en ander te realiseren is. „Als ik het alleen met drie hectare kan, wat voor gebied kan een heel volk dan bewerken.” Er is zal dan wel het idee van een parkje hier en een tuintje daar moeten verdwijnen. Le Roy: „Den totale ommekeer is nodig.”

verafschuwt Le Roy het idee dat er zo'n stadsbestuur als straten moet ontstaan. Het kloft allemaal te maken met te zo'n moderne eeuwse gedachten. „Groen moet er zijn”, zo werd er toen gezegd. „En als er dan ook al en toenig eens een voorbeeld door vliegt, is het helemaal raak.”

Nu de plantsoenendiensten in

Gebiologeerd door stenen. (Foto Johan Witteveen)

tot coördineren. De Oranjewoudster vindt dat er niet alleen gedacht moet worden aan het introduceren van de plant, maar in eerste instantie aan de introductie van de mens in de leefgemeenschap. „Groen is maar betrekkelijk in de ecologie. Er moet een onderlinge samenhang zijn. Mens en dier moeten samen een gemeenschap maken. Dat is wat anders dan het maken van een mooi tuintje of een parkje. Een stad moet worden ontwikkeld op basis van bestaande krachten, op grond van de aanwezige potenties. Maar dan moet je die kwaliteiten niet tussen vier muren wegstoppen.”

Hoe het wel zit, geeft de Oranjewoudster aan in een stelling over architectuur: „In plaats van het zelf bouwen aan een habitat, is het bouwen de mens uit handen genomen en is het in handen gelegd van een politiek-economisch systeem. Binnen dat systeem wordt iedere activiteit van zelfdenkende en zelf-bouwende mensen als valse concurrentie beschouwd. Behalve als het om Hubo-bouwpakketten gaat. Die zijn toegestaan.”

Volgens Le Roy is het eigenlijk te gek om los te lopen. „Wat je nodig hebt, is tijd en ruimte. Je moet de potenties benutten. In een stad schakelen we nu alles en iedereen uit. Architecten komen er aan te pas om woningen neer te zetten, groen wordt in hoekjes hier en daar geïntroduceerd. De mens wordt in zijn kooi gezet en planten en bomen worden helemaal uit hun verband gerukt omdat er zo nodig plantsoentjes moeten zijn.” De stad is nu eenmaal geen natuur. Met die stelregel achter de hand